

De kerk: geschenk en opdracht

Christus onderwijst zijn apostelen, fresco in de catacombe van Domitilla

*Ik geloof een heilige,
algemene, christelijke kerk,
de gemeenschap der heiligen*

Het negende artikel van
het Apostolicum in de 21e eeuw

In het negende artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis gaat het over de eigenschappen van de kerk. De Geloofsbelijdenis van Nicea onderscheidt er vier: de kerk is ‘*één, heilig, katholiek en apostolisch*’. De Apostolische Geloofsbelijdenis formuleert enigszins anders, maar ook hier zijn die vier eigenschappen inhoudelijk aanwezig. De eigenschappen van de kerk, dat zijn haar ‘*wezenskenmerken*’. Het zijn de ‘*kwaliteiten*’ die door het hoofd Christus aan de kerk geschonken zijn, die zij heeft ontvangen door de gemeenschap met Christus zelf. Ze omschrijven haar geheim. *Zó* is de kerk wezenlijk. De eigenschappen zijn te onderscheiden van de kenmerken die artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis noemt – de zuivere prediking, de Schriftuurlijke sacramentsbediening en de rechte tuchttoefening –, maar er is wel samenhang tussen de eigenschappen en deze kenmerken.

Voor de vierde keer staan hier in het Apostolicum de woorden ‘Ik geloof’. Maar er is verschil. Het was drie keer ‘Ik geloof *in*’. Die uitspraak past alleen maar ten opzichte van de Drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest. Het betekent: ik heb al mijn geloofsvertrouwen gevestigd op Hem. Maar dat zeggen we niet van de kerk. De kerk is *vrucht* van het werk van God en kan, hoe heilig en bijzonder ook, nooit op één niveau staan met de Schepper die deze vrucht bewerkt. Juist omdat de kerk vrucht is van het werk van Vader, Zoon en Geest, is zij wel *voorwerp* van het geloof. Ik geloof dat de kerk bestaat en dat zij zal voortbestaan. Alleen door het geloof kunnen wij de kerk en de grote betekenis ervan goed zien. In de woorden ‘Ik geloof’ zit opgesloten dat ik gelovig besef hoe belangrijk en noodzakelijk de kerk voor mij is.

De kerk is een geloofsstuk. Dat wat ik van de kerk weet, weet ik alleen uit Gods Woord. Op grond daarvan geloof ik ook de eenheid, de heiligheid, de algemeenheid en het christelijke karakter van de kerk.

De kerk is één

Hoewel in het Apostolicum niet, zoals in het Niceanum, ‘één’ staat, maar ‘een’, is ook hier de eenheid van de kerk het vanzelfsprekende uitgangspunt. De eenheid is immers in Christus gegeven. Omdat Christus het enige Hoofd en de ene Koning van de kerk is, kan er ook maar één kerk zijn, de gemeente van de ene Christus. Indrukwekkend, hoe de apostel Paulus schrijft over “de eenheid van de Geest”, die bewaard moet worden “door de band van de vrede: één lichaam en één Geest, zoals u ook geroepen bent tot één hoop van uw roeping, één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, Die boven allen en door allen en in u allen is” (Ef. 4:3-6, HSV).

De eenheid van de kerk is niet alleen een geschenk en een groot goed, maar ook een Schriftuurlijke verplichting. Dat zien we ook in het prachtige beeld dat Paulus gebruikt in 1 Korinte 12, van het lichaam van Christus. Dat laat geen verdeeldheid toe. En als we bedenken hoe intens Christus zelf gebeden heeft: “Heilige Vader, bewaar hen die U mij gegeven hebt in Uw Naam, welke U mij gegeven hebt, opdat zij één zullen zijn, zoals wij” (Joh. 17:11), dan staat des te meer vast: de eenheid van de kerk is echt een wezenskenmerk van de kerk. Daarom moeten alle ware christgelovigen het bewaren van de eenheid van de Geest gelovig serieus nemen en er werk van maken. Terecht stelde C. Trimp dat

het ‘oecumenisch willen’ behoort tot het kenmerk van de (kerk)leden (*Kerk in aanbouw*, p. 267).

Wat we in het Woord van God lezen over de eenheid van de kerk verwoordt de kerk van de Reformatie ook in artikel 27 van de NGB: “Wij geloven en belijden één katholieke of algemene kerk. (...) Deze kerk is er geweest vanaf het begin van de wereld en zal er zijn tot het einde toe”. Het artikel eindigt met de woorden dat deze ene kerk “met hart en wil samengevoegd en verenigd is in eenzelfde Geest, door de kracht van het geloof”.

In artikel 28 wordt de roeping tot eenheid nog eens benadrukt. Daar wordt ook beleden dat niemand zich van die ene kerk mag afscheiden. Maar, het kan zover komen dat de gelovigen zich wel degelijk moeten afscheiden van een *kerkinstituut*. Dat brengt het tweede deel van het artikel onder woorden. S.G. de Graaf (*Het ware geloof*, p. 434) schrijft de behartigenswaardige woorden: “De eenheid in de openbaring der kerk dient zo lang mogelijk gehandhaafd. Eerst als het kerkinstituut zijn roeping verzaakt, nl. het opheffen van het Woord des Heren en het heilig houden van het Sacrament en als protesten daartegen niet hebben gebaat, mag en moet men het op een breuk laten aankomen”. In de kerkgeschiedenis van na de Reformatie hebben zich helaas meermalen zulke situaties voorgedaan. Dat bracht telkens weer worsteling en strijd met zich mee. Maar ook dankbaarheid bij hen die door de HERE uit een instituut-in-verval werden uitgeleid. S.G. de Graaf schrijft dan: “Slechts zij, die de strijd opgaven en verzoening predikten, verzaakten de worsteling om de eenheid. Ook deze eenheid kan alleen in de worsteling om de waarheid verkregen worden”.

De kerk is heilig

Dat het woord 'heilig' van toepassing is op de kerk, als wezenskenmerk, is niet omdat de kerk in deze wereld volmaakt en zonder zonde is. De heiligheid van de kerk is niet het gevolg van menselijk handelen, maar van wat God doet. Hij roept een volk weg – bij de macht van de satan en de zonde vandaan, zodat het aan Hem gewijd zal zijn. De kerk is afgezonderd van de wereld. Maar ze wordt niet weggeroepen uit de wereld; midden in die wereld heeft de kerk een bijzondere positie ontvangen als een 'stad op de berg' (Mat. 5:14).

Heilig is de kerk omdat de Heere zijn heilige Naam verbindt aan zondige mensen en hen wil leiden op de weg van het heil. Paulus noemt de leden van de gemeente 'geroepen heiligen' (1 Kor. 1:2), niet omdat zij zonder zonde zijn, maar omdat zij door de Heere geroepen zijn om te delen in het heil van Christus en door de Geest vernieuwd worden tot de dienst van God.

De vergadering van de kerk is met geen enkele andere menselijke vergaderactiviteit te vergelijken. Zij is totaal anders, exclusief en bijzonder, omdat het een activiteit van de Zoon van God zelf is. Dat bepaalt haar heiligheid. Daarom is het terecht als overheden de kerk niet op één lijn stellen met allerlei maatschappelijke instellingen en verenigingen.

Net als de eenheid van de kerk is ook haar heiligheid in Christus gegeven. De Heere Jezus heeft de Vader geboden of Hij de kerk wil heiligen door de waarheid (Joh. 17:17). Hij bidt: "En Ik heilig Mijzelf voor hen, opdat ook zij geheiligd zijn in de waarheid" (vers 19). Dat zal bewerkt worden door de Heilige Geest. Maar ook hier geldt: de

gave van de heiligheid brengt voor de kerk ook de roeping met zich mee om de heiliging te zoeken.

C. Trimp schrijft: "Een kerk die voortdurend concessies doet aan de mode van de dag en de waan van de eeuw, vertoont in al haar tolerantie een lauwheid en gebrek aan toewijding, die kenmerkend zijn voor het verval van de kerk" (*Kerk in aanbouw*, p. 269). Daarom, de heiligheid van de kerk zal ook zichtbaar worden in de zuivere bediening van het Woord en de bediening van de kerkelijke tucht volgens de bedoeling van Christus.

De kerk is algemeen

Het woord 'algemeen' of 'katholiek' in de Apostolische belijdenis heeft betrekking op het universele, wereldwijde karakter van de kerk. Katholiek betekent: op het geheel betrokken. De katholiciteit van de kerk heeft een 'kwantitatief aspect' en een 'kwalitatief aspect'.

Met het *kwantitatieve* aspect wordt bedoeld dat de kerk er is vanaf het begin van de wereld tot aan het einde, dat ze over heel de wereld verspreid is, en dat ze er is voor alle soorten mensen: voor Joden én Grieken, voor slaven én vrijen, voor mannen én vrouwen, voor armen én rijken. Augustinus zei: "Van zonsopgang tot zonsondergang wordt des Heren Naam geprezen".

Bij het *kwalitatieve* aspect gaat het over de volle Schriftuurlijke inhoud van de leer van de kerk. Denk hierbij aan wat Paulus schrijft in Efeze 3: 14 e.v., over het 'samen met alle heiligen' en over de volheid die in Christus gegeven is. De katholieke kerk blijft in die volheid van Christus door het Woord te bewaren (Joh. 14:15 e.v.). De kerk pint zich niet vast op een

deelwaarheid, zij laat zich door de Geest van Christus rondleiden in de volle waarheid van het Woord. Het Woord bewaren, dat is kenmerkend voor de kerk. Ze doet dat in haar leer. Blijven in de leer van Christus, dat is de katholieke leer!

Het is mooi om te zien dat de HEE-RE zich al in het Oude Testament richt op de 'algemene', 'katholieke' kerk. In Abraham en zijn nageslacht heeft Hij alle volken van de wereld op het oog. Jesaja 49: De HERE roept ook de natiën uit de verte. En Psalm 87: de Filistijnen, de inwoners van Tyrus en de Ethiopiërs zijn in beeld. Het Nieuwe Testament geeft een nog sterker beeld van de katholiciteit van de kerk. Johannes 3:16 laat zien dat God de wereld op het oog heeft. Christus wil dat ál de volken tot zijn leerlingen worden gemaakt, Mat. 28:19. En het boek Handelingen laat zien hoe de Heilige Geest de verre kustlanden weet te bereiken met het evangelie van Christus.

De wijze waarop de NGB in artikel 27 de algemeenheid van de kerk formuleert is een afwijzing van de roomse visie op de katholiciteit. De roomse wereldkerk noemt zich Katholiek, maar in werkelijkheid tast ze de katholiciteit van de kerk van Christus juist aan. Bij Rome is sprake van een wettische binding van de kerk aan een plaats (Rome), personen (de paus) en instellingen (de hiërarchie). Het geloof en de zaligheid van de mensen is afhankelijk gemaakt van de plaats Rome en van de persoon van de paus. De leer dat de kerk 'algemeen' is, keert zich ook tegen sektarische opvattingen. Ze werpt een dam op tegen het gemakkelijk breken met de kerk in geval van een persoonlijk conflict, ongenoegen, verschil van ligging, smaakverschil of iets dergelijks. Een

sektarische opvatting over de kerk was bijvoorbeeld de leer van ds. Joh. Hoorn over artikel 28 van de NGB, die door de GKv-Synode van Heemse 1984 terecht is afgewezen, als zijnde in strijd met Schrift en belijdenis.

Het is onjuist om de algemene of katholieke kerk te zien als een 'mystiek lichaam' van Christus, of om bij de 'katholiciteit' van de kerk te denken aan

de pogingen om die te ontcrachten. Scherp zag hij het effect van de pluriformiteitsleer: die holt het kerkelijk besef uit, verlamt de roeping tot de strijd voor de waarheid van Gods Woord en ook de kerkelijke tucht.

Vanzelfsprekend kan de katholiciteit van de kerk niet ten koste gaan van de vierde eigenschap van de kerk, namelijk de apostoliciteit. Daarover ten slotte.

Het apostolisch getuigenis is fundamenteel voor de kerk. Daarom is de naam 'christelijk' nauw verbonden met de term 'apostolisch'. Apostoliciteit is een gave van Christus aan zijn kerk, door zijn Geest. Maar aan deze gave is onlosmakelijk de opdracht verbonden tot gehoorzaamheid aan het Woord van de apostelen. Moderne theologie die afbreuk doet aan het gezag van Gods Woord tast de eenheid, de katholiciteit en het christelijke karakter van de kerk aan. Vandaag heeft 'de cultuur', de culturele context waarin wij leven, een enorme invloed. Als gevolg daarvan worden nieuwe leesregels op de Bijbel toegepast.

Maarten Luther zei: "Liever valle de hemel, dan dat een kruimpje van de waarheid verloren ga". Calvijn zei: "Zo is het de plicht van alle herders, de leer die zij verkondigen, ten koste van hun leven te beschermen en de leer van het Evangelie met hun bloed te bezegelen".

Hét kenmerk van de ene algemene christelijke kerk is, dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verwerpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd (Art. 29 NGB). ■

Gebruikte literatuur o.a.: S.G. de Graaf, *Het ware geloof*, Kampen 1954; C. Trimp, *Kerk in aanbouw*, Goes 1998; K. Sietsma, *Ons algemeen christelijk geloof*, Amsterdam z.j.

Ds. E. Heres is emeritus predikant van DGK te Dalfsen

Het apostolisch getuigenis is fundamenteel voor de kerk.

Daarom is de naam 'christelijk' nauw verbonden met de term 'apostolisch'

één 'onzichtbare kerk' die zou bestaan uit het geheel van de uitverkorenen. Calvijn sprak wel over onzichtbaar en zichtbaar, maar dat deed hij niet om een zichtbare en een onzichtbare kerk te onderscheiden, maar twee zijden in de ene kerk.

Theorieën over de katholieke kerk als een mystiek lichaam en over een onzichtbare kerk hebben grote gevolgen voor het Schriftuurlijke kerkbesef. Als alle kerkelijke tradities en verbanden en groepen deel zouden uitmaken van de Kerk van Christus (met de grote K), dan zou de norm die in artikel 28 van de NGB beleden wordt, verdwijnen. In Nederland kreeg de leer over de 'pluriformiteit van de kerk' van A. Kuyper en H. Bavinck grote invloed. K. Schilder nam het op tegen deze grote opinieleiders en verdedigde de norm van artikel 28 tegen

De kerk is christelijk/apostolisch

De naam 'kerk' is afgeleid van de titel van Christus, 'Kurios'. Het lijkt dan ook haast overbodig om afzonderlijk van de kerk te vermelden dat zij *christelijk* is. Toch is ook dit bijvoeglijke naamwoord een verrijking. Het maakt duidelijk dat de kerk alles wat zij is en heeft, in en dóór Christus heeft. Hij is haar hoofd en koning. Zij is zijn lichaam. Een andere kerk dan die van Christus is er niet. Christus is haar bruidegom, zij is zijn bruid. Zij leeft van zijn zoenoffer. Christus houdt zijn kerk in stand. Hij vergadert, voedt en beschermt haar. Dat doet Hij door zijn Woord en Geest. Hij bouwt zijn kerk op het fundament van apostelen en profeten.